

УДК 725.578

М. О. Рожок

*магістр архітектури,
аспірант каф. інформаційних
технологій в архітектурі КНУБА*

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАКЛАДІВ ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ ТА ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЇХ АРХІТЕКТУРНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Анотація: в даній статті аналізується сучасний стан закладів дитячих будинків сімейного типу на соціальних, юридичних, педагогічних та архітектурно – формотворчих засадах.

Ключові слова: дитячі будинки сімейного типу, соціальне сирітство, сімейне оточення, діти – сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, функціонально – планувальні зони ДБСТ.

Кожного року в Україні близько восьми тисяч дітей залишаються без батьківського піклування. Згідно з Указом Президента України № 609/2012 «Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року» причинами цього є безвідповідальне ставлення батьків до виконання обов'язків перед своїми дітьми, складні життєві обставини, жорстоке поводження з дитиною, наркотична або алкогольна залежність батьків. Значна кількість дітей потрапляє до закладів інтернатного типу за заявою батьків у зв'язку з їх неспроможністю задовольнити матеріальні потреби дітей через бідність чи безробіття. Таке волевиявлення батьків розцінюється ними як єдина можливість для їх дитини отримати належну медичну допомогу та освіту [1].

За даними Департаменту сім'ї та дітей Міністерства соціальної політики України на 01 січня 2013 року в Україні проживає 92865 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Проте, слід відзначити: впродовж декількох останніх років досягнуто певного прогресу у сфері соціального захисту дітей та сімей з дітьми, зокрема, підвищено розмір державної допомоги при народженні дитини, запроваджено державну допомогу при усиновленні дитини, створено єдину базу даних дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, збільшено виплати на утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усунуто дискримінацію у фінансуванні утримання таких дітей залежно від форми влаштування, визначено порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, вдосконалено процедуру усиновлення дітей, сформовано мережу реабілітаційних установ, закладів соціального захисту та соціального

обслуговування, запроваджено правовий інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини [1].

Такі позитивні нововведення призвели до збільшення кількості дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які зростають у сімейних формах виховання: опіка, піклування, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу. На кінець 2010 року у сімейних формах виховувалось 72081 дитина (73,4 % від загальної кількості дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування), а станом на 01 жовтня 2012 року – кількість таких дітей зростає до 74306, тобто становила вже 77,4% [12].

Водночас Міністерство соціальної політики України ставить своїм завданням на кінець 2013 року створити умови для того, щоб у сімейному оточенні виховувалося не менше 82% дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Взагалі, кількість дитячих будинків сімейного типу в Україні стабільно зростає; на 01 січня 2013 року їх кількість становить 740 закладів, в яких виховується 4932 дитини [12]. На схемі нижче показаний розподіл кількості ДБСТ за областями України.

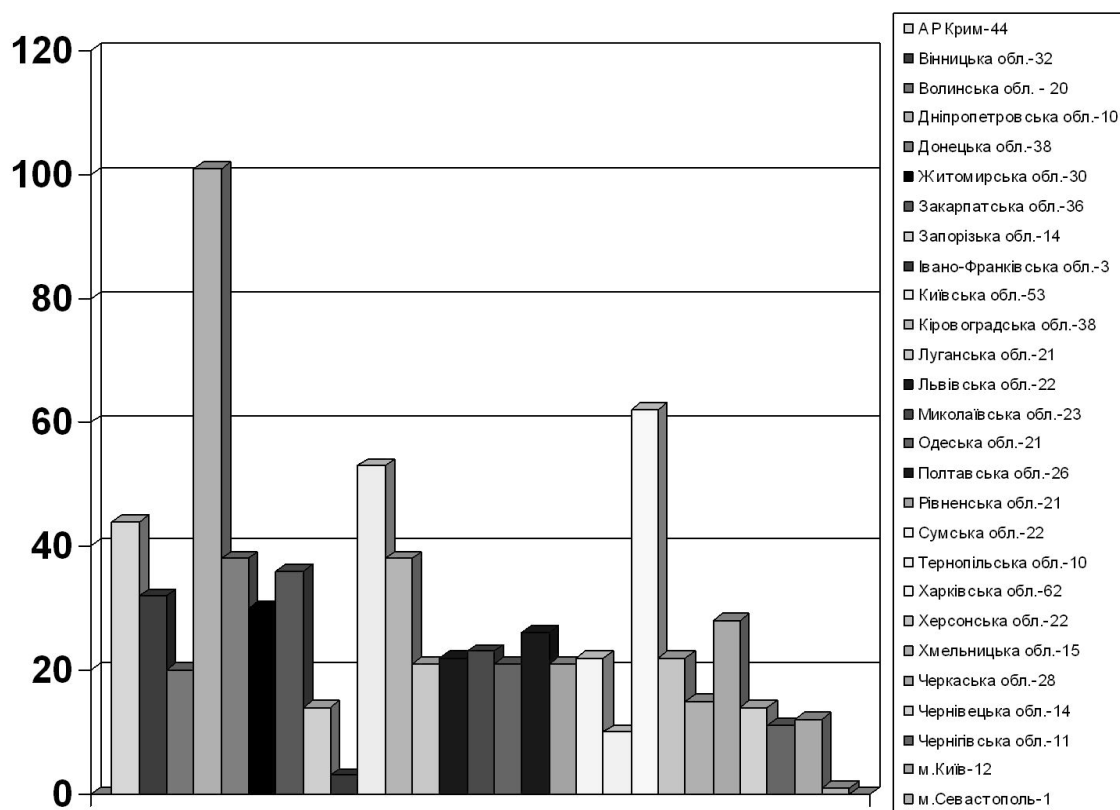

Схема 1. Кількість дитячих будинків сімейного типу в областях України на 01 січня 2013 року

Отже, сучасні аспекти державної соціальної політики, і, насамперед, практичні вимоги створення та експлуатації вимагають розвитку досліджень дитячого будинку сімейного типу як виховного закладу у соціальному значенні та функціонально – просторової структури в архітектурному контексті. На даний момент, теоретичні дослідження ДБСТ носять складний та багатогранний характер: історичний, юридичний, соціальний, педагогічний.

В своїх працях науковці порушують дискусію, щодо визначення статусу ДБСТ. Деякі з них в результаті своїх досліджень доходять висновку, що ДБСТ має особливий статус, в якому поєднуються функції сім'ї та закладу, хоч він і не являється, ані тим, ані іншим у чистому вигляді [4, 11]. Водночас, створення батьками – вихователями закладу ДБСТ розцінюється вченими як один із способів реалізації права на сім'ю [6], оскільки кожна фізична особа має право на вільний вибір форми організації свого сімейного життя [8].

Отже, на даному етапі розпочато вивчення процесу становлення і функціонування ДБСТ, закладені правові та соціально-педагогічні основи дослідження функціонування ДБСТ, проте дискусійним залишається питання щодо визначення статусу ДБСТ. Можливо, цей факт зумовлює те, що з архітектурно - планувальної точки зору дослідження дитячих будинків сімейного типу майже не відбувається. Ще однією причиною цього явища можна назвати те, що для України ДБСТ є інноваційним закладом, історія якого розпочалася лише в 1989 році [7].

Провівши вибіркове натурне обстеження закладів ДБСТ центрального району України, а також опитування серед батьків – вихователів, можна зробити деякі висновки стосовно їх архітектурної організації.

1. Згідно з п. 5 Положення про дитячі будинки сімейного типу [2], батькам – вихователям позачергово надається індивідуальний житловий будинок або багатокімнатна квартира. Статус цього житла визначається як службові приміщення. Це не завжди відповідає дійсності. На практиці деякі батьки – вихователі, зважаючи на створення ДБСТ, приймають дітей у власні будинки або квартири.

2. Більшість батьків – вихователів наголошують на тому, що розміщувати ДБСТ доцільно саме в індивідуальному житловому будинку, а не в квартирі, оскільки для задоволення потреб сім'ї, а також для повноцінного розвитку великої кількості дітей необхідна земельна ділянка.

3. У питанні про прийняття на виховання дітей з обмеженими фізичними можливостями думки респондентів різняться за моральними та практичними аспектами. Більшість опитуваних батьків – вихователів вважають за можливе створення ДБСТ інклюзивної форми ДБСТ, зважаючи на нюанси:

а) кількість дітей з обмеженими фізичними можливостями повинна становити не більше 5-ти;

б) необхідно створити планувальні умови для виховання маломобільних дітей з фізичними вадами.

4. При опитуванні батьків – вихователів одним із питань було необхідність створення приміщень у ДБСТ, призначених для здійснення навчання трудової діяльності дітей – вихованців. Позитивну відповідь було отримано у понад 90% респондентів.

Враховуючи наукові дослідження закладів ДБСТ, а також практичні натурні архітектурно – планувальні обстеження та опитування, простежується необхідність поетапного дослідження даних закладів з точки зору функціональної організації. Підтвердження цьому є думки опитуваних батьків – вихователів, більшість яких на питання «Чи зручно Вам і вашим вихованцям проживати у вашому дитячому будинку сімейного типу?» не змогли, на жаль, дати позитивної відповіді.

Перелік використаної літератури:

1. Указ Президента України № 609/2012 «Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року»

2. Положення про дитячий будинок сімейного типу № 564, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року

3. Пеша І.В. Соціальне становлення дітей в дитячих будинках сімейного типу: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: спеціальність 13.00.05 «Соціальна педагогіка»/ І.В.Пеша. – К., 2000. – 20с.

4. Москалюк В.Ю. Дитячий будинок сімейного типу як форма улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування (цивільно – правовий аспект): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спеціальність 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право»/ В.Ю.Москалюк. – Х.,2003. – 20с.

5. Пономаренко Л.І. Дослідження дитячого будинку сімейного типу в системі наукового знання

6. Черновалюк Ю.Ю. Реалізація права на сім'ю шляхом створення дитячих будинків сімейного типу: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: спеціальність 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право»/ Ю.Ю.Черновалюк. – Одеса, 2010. – 20с.

7. Рожок М.О. Передумови формування та розвитку закладів дитячих будинків сімейного типу в Україні./ Науково-технічний збірник. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. № 26, К.,КНУБА, 2011

8. Сімейний кодекс України: Редакція станом на 09 грудня 2012 року. Верховна Рада України. – Офіційне видання

9. Ахаїмова А.О. Принципи архітектурно – планувальних рішень соціально – реабілітаційних центрів (для безпритульних дітей та підлітків) дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури: спеціальність 18.00.02 «Архітектура будівель та споруд»/ А.О. Ахаїмова. – К., 2005

10. Свіжа О.О. Особливості створення дитячого будинку сімейного типу

11. Ченбай І.В. Становлення і розвиток в Україні сімейних форм виховання дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (40-і роки ХХ ст. – поч. ХХІ ст.): автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: спеціальність 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки»/ І.В.Ченбай. – Переяслав – Хмельницький, 2010. – 20с.

12. Інтернет – джерела: <http://www.mlsp.gov.ua>

<http://www.kmu.gov.ua>

<http://sirotstvy.net/>

<http://www.moya-rodyna.org.ua/>

Аннотация

В данной статье анализируется современное состояние детских домов семейного типа на социальных, юридических, педагогических и архитектурно – формообразующих началах.

Ключевые слова: детские дома семейного типа, социальное сиротство, семейное окружение, дети – сироты и дети, лишённые родительской заботы, функционально – планировочные зоны ДДСТ

Abstract

this article analyzes the current state of children's institutions of familyhouses on the social, legal, educational and architectural - the formative basis

Keywords: child's houses of domestic type, social orphanhood, domestic surroundings, children - orphans and children deprived of parental care, functionally - planning area of CHDT.